

Žensko preduzetništvo u Srbiji: stanje, prepreke i državne/nevladine mere podrške (2020–2025)

U periodu od 2020. do 2025. godine žensko preduzetništvo u Srbiji beleži blagi, ali stabilan rast, ali i dalje ostaje suočeno sa brojnim strukturnim ograničenjima. Prema dostupnim podacima, žene danas čine oko 30 odsto ukupnog broja registrovanih preduzetnika u Srbiji, a taj procenat se iz godine u godinu postepeno povećava. Ipak, ovaj rast je i dalje spor i nedovoljan da bi se govorilo o punoj ekonomskoj ravnopravnosti, naročito kada se uzmu u obzir otežan pristup kapitalu, nestabilnost poslovanja i sektori u kojima su žene najčešće aktivne.

Žene su dominantno zastupljene u delatnostima poput trgovine, frizerskih i kozmetičkih usluga, obrazovanja, zdravstva, administrativnih i zanatskih poslova, oblastima koje zahtevaju manja početna ulaganja, ali koje često ne nude velike mogućnosti za brzi rast i visoku profitabilnost. Ipak, u poslednjih nekoliko godina primećuje se postepeni pomak ka profesionalnim, tehničkim i kreativnim delatnostima, kao i rast interesovanja žena za IT sektor, dizajn, konsalting i održivu ekonomiju. Ovi trendovi ukazuju na postepenu raznovrsnost ženskog preduzetništva, ali i na sve veću potrebu za snažnijom institucionalnom podrškom.

Posebno težak period za žene-preduzetnice predstavljala je pandemija virusa korona tokom 2020. i 2021. godine. Upravo sektori u kojima su žene bile najzastupljenije – ugostiteljstvo, turizam, male uslužne delatnosti i trgovina su bile među najugroženijima. Mnoge preduzetnice suočile su se sa naglim padom prihoda, privremenim zatvaranjem objekata, prekidima u lancima snabdevanja i smanjenjem obima poslovanja. Kod jednog dela njih to je dovelo i do trajnog gašenja firmi.

Pored ekonomskih prepreka, žene se u preduzetništvu i dalje suočavaju sa snažnim društvenim pritiscima i rodnim stereotipima. Preduzetnica Nataša Siladji, vlasnica vinarije „Alhemija“, navodi da je njen ulazak u preduzetništvo bio rezultat kompleksnih životnih okolnosti. „Ja sam u preduzetništvo ušla ‘slučajno’, sticajem vrlo složenih životnih okolnosti. Vreme je pokazalo da mi je takav put bio suđen kako bih upoznala sebe i svoj pun kapacitet“, objašnjava Siladji.

Kao žena koja je prva generacija u ovom poslu, susretala se i sa brojnim predrasudama. „Najčešće sam slušala pitanja: ‘Šta će ti to, znaš koliko je to kompleksno?’ i ‘Ko stoji iza nje?’“, navodi ona. Ovakvi stavovi jasno pokazuju da se uspeh žena u biznisu i dalje često dovodi u pitanje, dok se njihove sposobnosti neretko potcenjuju.

Pored nevladinog sektora, značajnu ulogu u razvoju ženskog preduzetništva ima i država kroz različite programe finansijske i institucionalne podrške. Ministarstvo privrede Republike

Srbije, u saradnji sa Fondom za razvoj Republike Srbije, sprovodi Program podsticanja razvoja preduzetništva kroz finansijsku podršku za žensko preduzetništvo. Kroz ovaj program ženama su dostupna bespovratna sredstva, povoljni krediti sa subvencionisanim kamatnim stopama, kao i savetodavna i tehnička podrška u oblasti poslovnog planiranja, finansija i razvoja tržišta.

Posebno važnu ulogu imaju i programi namenjeni ženama u ruralnim sredinama. Oni podrazumevaju podršku poljoprivrednoj proizvodnji, preradi hrane, zanatstvu i malim porodičnim domaćinstvima. Na ovaj način ženama na selu omogućava se da formalizuju svoju delatnost, unaprede proizvodnju i lakše plasiraju proizvode na tržište. Ovi programi imaju i širi društveni značaj jer doprinose razvoju lokalnih zajednica i smanjenju migracija ka gradovima.

Pored domaćih programa, značajan doprinos razvoju ženskog preduzetništva imaju i međunarodne inicijative. Posebno se izdvaja EU PRO Plus program, koji se sprovodi uz podršku Evropske unije i usmeren je na razvoj malih i srednjih preduzeća, naročito u slabije razvijenim područjima Srbije.

O konkretnim efektima ovog programa govori i profesorka preduzetništva Vera Simić, koja ističe da međunarodna podrška ima direktne i merljive rezultate. „Kroz EU PRO Plus program, uz podršku Evropske unije, investirano je oko 3,6 miliona evra u više desetina firmi širom Srbije. Kreirano je oko 274 nova radna mesta, pri čemu je značajan deo njih angažovao žene. Pored finansijske pomoći, program obuhvata i mentorstvo i jačanje poslovnih kapaciteta, što ženama omogućava da razviju održiv i konkurentan biznis“, objašnjava Simić.

Programi poput „Economically Strong!“ dodatno su usmereni na mlade žene, žene početnice i samohrane majke. Ove inicijative kombinuju finansijsku pomoć sa obukama, mentorstvom i psihološkom podrškom, sa ciljem da se smanji strah od preduzetničkog rizika i poveća održivost ženskih biznisa u ranoj fazi razvoja.

Primer konkretne koristi državnih programa dolazi iz iskustva Nataše Siladji. „Koristila sam nacionalnu meru Ministarstva poljoprivrede kroz koju sam dobila značajna sredstva, zahvaljujući kojima ću, osim vinograda, imati i objekat vinarije od oko 700 kvadratnih metara“, ističe ona. Ovaj primer jasno pokazuje kako institucionalna podrška može imati direktne i dugoročne efekte u praksi.

Veliku ulogu u osnaživanju žena imaju udruženja i organizacije civilnog sektora. Klub preduzetnica „UdruŽene“ okuplja žene iz cele Srbije i kroz edukacije, mentorstvo, umrežavanje i promociju pomaže im da pokrenu i razviju svoje biznise. Udruženje redovno organizuje radionice, panel diskusije i intenzivne programe obuke, poput ciklusa „Znam da mogu“, koji ženama daju praktične veštine za vođenje biznisa i jačanje samopouzdanja. Posebno su značajne inicijative koje omogućavaju ženama iz manjih mesta da steknu pristup znanju, tržištu i poslovnim mrežama, što im inače često nedostaje.

O značaju ove vrste podrške govori i Jovana Šipčić, osnivačica i predsednica „UdruŽene“, koja je višegodišnjim iskustvom u mentorstvu i vođenju programa pomogla brojnim ženama

da uspešno pokrenu svoje biznise. „Žene imaju potencijal, ali im često nedostaju informacije, sigurnost i mreža ljudi koja će ih podržati. Naš cilj je da im pokažemo da nisu same i da uz pravu podršku mogu izgraditi održiv i stabilan biznis“, naglašava Šipčić. Jovana posebno ističe važnost zajednice i umrežavanja: kroz direktan kontakt, deljenje iskustava i povezivanje sa stručnjacima, žene stižu ne samo znanje, već i podršku koja im omogućava da prevaziđu strah od rizika i administrativne prepreke.

Jedan od ključnih izazova koji i dalje ostaje nerešen jeste balans između privatnog i poslovnog života. Žene u Srbiji i dalje preuzimaju najveći deo kućnih i porodičnih obaveza, što direktno utiče na njihov poslovni razvoj. Zbog ove „dvostruke smene“, mnoge žene su primorane da biraju manje rizične, ali i manje isplative biznise, kako bi uskladile porodicu i posao.

Ipak, uprkos svim izazovima, žensko preduzetništvo se u Srbiji postepeno pozicionira kao važan segment ekonomskog razvoja. „Žensko preduzetništvo se penje na tron prioriteta u društvu. Ono postaje važna okosnica i pokretačka snaga ekonomije u godinama koje dolaze“, ističe Nataša Siladji. Osvajanje priznanja „Privrednica godine“ za nju predstavlja potvrdu višegodišnjeg rada. „Nagrade su mali omaži svim onim situacijama kada sam preskočila strah i nastavila uzbrdo. Znače mi mnogo, i emotivno i poslovno“, dodaje Siladji.

Na osnovu sagledanih podataka, iskustava sagovornica i analize postojećih programa podrške, može se zaključiti da žensko preduzetništvo u Srbiji ima realan potencijal za dalji razvoj, ali i da je taj proces i dalje spor i opterećen brojnim izazovima. Finansijske prepreke, rodni stereotipi, nejednaka raspodela porodičnih obaveza i otežan pristup tržištu i dalje predstavljaju ozbiljna ograničenja za veliki broj žena koje žele da pokrenu sopstveni biznis.

Sa druge strane, ohrabruje činjenica da se poslednjih godina sve više ulaže u institucionalnu i međunarodnu podršku ženskih biznisa, kao i da raste svest o značaju ekonomske nezavisnosti žena. Primeri iz prakse, poput iskustva Nataše Siladji, ali i rezultati programa poput EU PRO Plus, pokazuju da sistemska podrška može imati snažne i dugoročne efekte.

U narednom periodu ključni zadatak biće unapređenje dostupnosti finansijskih sredstava, jačanje obrazovnih i mentorskih programa, kao i stvaranje društvenog ambijenta u kojem će se žensko preduzetništvo posmatrati kao ravnopravan deo ekonomske strukture, a ne kao izuzetak. Samo na taj način žensko preduzetništvo u Srbiji može postati stabilan stub ekonomskog razvoja i važan pokretač društvenih promena.

Iva Baljošević

Mentor: Davor Sakač, TS Ventures fond